

Lese for å lære

Lese og læringsstrategier på Oppvekstsentra

Innledning

Hensikten med denne planen er at elevene skal få kunnskaper om ulike lese og læringsstrategier. De skal erfare og bruke dem i praksis, og til slutt utvikle egen kompetanse til å anvende dem for egen læring.

Elevene skal vite hva de ulike strategiene heter, samt hva som ligger i dem. Vi skal ha en felles forståelse om begrepene. Strategiene elevene skal lære å bruke, er skissert i trappa under og viser en progresjon fra 1.-7. trinn.

Hovedinnlæringen av strategiene ligger på ulike trinn, men elevene skal ta med seg kunnskapen oppover på trinnene, hvor de holder dem ved like, samt at de videreutvikles. Det overordnede målet er å sette elevene i stand til å velge strategier de opplever mest hensiktsmessig. Selv om hovedfokuset på de ulike strategiene ligger på enkelte trinn, vil ikke dette si at strategiene kun brukes her. Det er også mulig å innføre dem tidligere, dersom dette er hensiktsmessig. Det som er viktig er at når en ny strategi innføres brukes det god tid til å modellere den, samt at de brukes i alle fag. Elevene bør gis rikelig erfaring i å bruke strategiene, både i fellesskap og på egen hånd.

Kunnskapsløftet sier at lesing er en grunnleggende ferdighet i alle fag.

Denne planen er utarbeidet gjennom skoleåret 2023.

«Stimulere elevane og lærlingane/lærekandidatane til å utvikle egne læringsstrategiar og evne til kritisk tenking» Læringsplakaten

Hva er hovedfokuset på de ulike trinnene?

7.	Rammenotat- Velge egnede lese og læringsstrategier
6.	Spoletekst –Ord og begrepskart- Lete lese
5.	Koloneskjema-Venndiagram-Styrkenotat- Læresamtalen - BISON- Skumlese
4.	VØL-skjema- Blyant i hånden- FOSS – Nøkkelord- Dybdelesing
3.	Regnefortellingsskjema-Fokusord- Korlesing- Underveislesing- Etterlesing
2.	Boksskjema – Trekløver- BO(bilde og overskrift)
1.	Tankekart /Solskjema– Læresamtale - Førlesing

Lesestrategier

Førlesing

Førlesing har som mål å skape interesse hos elevene og gjøre dem i stand til å kunne arbeide videre med teksten. Hente frem førkunnskapen om emnet.

Aktiviteter:

- Overblikk i teksten (bilder, innholdsliste, overskift)
- Skumlese teksten
- Aktivere forkunnskaper
- Hva er formålet med lesingen?
- Velge lesestrategi

Underveislesing

Underveislesing har som mål at elevene skal tenke og reflektere mens de leser, samt bearbeide lærestoffet.

Aktiviteter:

- Lese og reflektere over teksten
- Lesestopp, underveis
- Notere viktige eller vanskelige ord (blyant i hånden)
- Bruke læringsstrategier til aktiv bearbeiding/organisering av kunnskapen

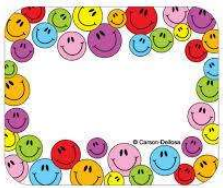
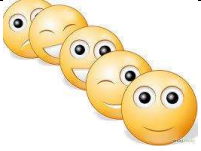

Etterlesing

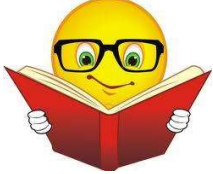
Etterlesing har som mål å gi elevene muligheter til å vise hva de har lært, samt koble gammel og ny kunnskap.

Aktiviteter:

- Hva handler teksten om?
- Stille og svare på spørsmål
- Personlig tilnærming til en tekst:
 1. Da jeg leste, la jeg merke til ...
 2. Jeg visste fra før at.....
 3. Teksten minnet meg om.....
 4. Jeg ble klar over at.....
 5. Dette var helt nytt for meg.....
 6. Jeg lurer på...
- Bruke læresamtalen felles eller parvis
- Bruke informasjon til egen tekstskaping

Ulike metoder for leseopplæring

	<p>Høytlesing</p>	<p>Læreren leser høyt for hele elevgruppen. Av og til bør læreren avbryte lesingen for å få respons på bestemte ting i fortellingen.</p> <p>Det er utarbeidet en plan for hvilke bøker de ulike trinnene skal lese høyt i løpet av året. Se oversikt under.</p> <p>I tillegg brukes denne metoden i de ulike fagene og på stasjoner.</p>
	<p>Felleslesing</p>	<p>Læreren og elevgruppen leser en tekst sammen. Alle elevene må kunne se teksten tydelig enten i egen bok, storbok eller på smartboard. Felleslesing foregår også under stasjonsøktene.</p> <p>Felleslesing bør omfatte diskusjoner før, under og etter lesingen.</p> <p>Felleslesing kan brukes i alle skolefag, spesielt når det gjelder faktatekster. Under felleslesing får læreren anledning til å demonstrere hvordan man leser flytende.</p> <p>Læreren kan også styre lesestopp og fokus på viktige ord. Læreren modellerer hvordan sammensatte tekster leses (bilder, grafer m.m.)</p>
	<p>Korlesing Vekselslesing Ekkolesing</p>	<p>Elevene leser et avsnitt av teksten i kor. Usikre lesere leser de ordene de kan og får støtte av mer kyndige lesere.</p> <p>Vekselslesing går ut på at læreren og elevene leser et avsnitt hver.</p> <p>Ekkolesing går ut på at lærer leser først og elevene leser deretter det samme. En elevgruppe kan også lese først, de andre leser deretter det samme.</p>
	<p>Parlesing</p>	<p>Elevene leser stille sammen to og to. De skifter på hvem som leser. Etter de er ferdig å lese, stiller de hverandre spørsmål som diskuteres.</p>
	<p>Skumlesing</p>	<p>Skumlesing er å lese og oppfatte deler av teksten. Skumlesing gir en oversikt over tekstens struktur og innhold. Dette er også en effektiv måte å repetere innholdet i en tekst på.</p>
	<p>Dybdelesing Nærlesing</p>	<p>Dybdelesing brukes for å forstå og huske teksten.</p> <p>Å nærlese vil si å fordype seg i teksten, og få med seg det sentrale innholdet. Dette er viktig både med tanke på å forstå og huske det du har lest.</p>

	<p>Letelese</p>	<p>Gå på jakt etter spesifikk informasjon i teksten (informasjonsjakt). En metode for å «bli i teksten».</p>
	<p>Selvstendig lesing</p>	<p>Selvstendig lesing stiller store krav til elevenes egeninnsats og er en forutsetning for en vellykket leseutvikling.</p> <p>Det er viktig at elevene får tid og rom til lesing, samt hjelp til å velge tekster som inspirerer.</p> <p>Byfjord skole har et eget bibliotek med bibliotekar som veileder elevene i valg av bøker. Bibliotekaren er også rundt i klassene og gir tips om bøker.</p>

Litteraturkassen

Disse bøkene skal leses høyt for elevene i løpet av året.

Mål for høytlesing:

- Få inspirasjon til egen lesing
- Felles opplevelse
- Høytlesing av lærer
- Bli kjent med 1-2 forfattere i året.

Trinn	Bøker
1. trinn <i>Lære om Anne Cath Vestly og Alf Prøysen</i>	Knerten Rampete Robin får lus Teskjekjerringa Hedvig og Maz-Olov. Årets bok
2. trinn <i>Lære om Astrid Lindgren og Torbjørn Egner</i>	Mio min mio Lasse Majas detektiver Doktor Dyregod (Egner) Årets bok
3. trinn <i>Lære om Roald Dahl</i>	Heksene Charlie og sjokoladefabrikken Ella og de andre Årets bok
4. trinn <i>Lære om Ole Lund Kirkegård</i>	Gummi Tarzan Otto er et neshorn Sirkus Benito kommer til byen Ronja Røverdatter Årets bok
5. trinn <i>Lære om Marit Nicolaysen</i>	Svein og rotta (på drag race og feriekoloni) Jørgen +Anne=Sant Årets bok
6. trinn <i>Lære om Sigbjørn Mostue</i>	Den siste magiker (serie på tre bøker) Absolutt ukysset Landet bak landet Årets bok
7. trinn <i>Lære om Erlend Loe</i>	Kurt 3 (Fisken, Kurt blir grusom, Kurt quo vadis) Pitbull-Terje Årets bok

Læringsstrategier

Under vil det komme en presentasjon på de ulike læringsstrategiene elevene skal lære seg. Det er også noen eksempler, men det er bare kreativiteten som setter en stopper for hvordan de ulike strategiene brukes.

Målet er at elevene skal velge strategier som de finner velegnet for egen læring.

Minnet er avhengig av at opplysninger organiseres og struktureres. Elevene trenger å være aktivt deltagende i denne prosessen. Læringsstrategiene kan hjelpe til med struktur og organisering av ny/gammel kunnskap.

I innlæringsfasen av nye strategier er det viktig at læreren modellerer strategiene og bruker disse sammen med elevene før de selv tar dem i bruk. I forlengelsen kan det være lurt at elevene arbeider i grupper før de gjør dette individuelt. På sikt er det viktig at elevene lærer å tegne opp sine egne skjemaer, det vil da være en aktiv bearbeiding.

Læringsstrategier skal brukes i alle fag.

1.trinn

Tankekart/Solskjema

Tankekart kan enten brukes som tegnekart eller tankekart.

I et tegnekart tegner elevene stikkordene i stedet for å skrive dem.

Tankekart kan brukes på alle trinn.+ og kan inneholde ord eller tegninger.

Læresamtalen

Læresamtalen kan brukes til:

- Å lære av hverandre
- Å samle gode ideer
- Å repetere det eleven har lært
- Reflektere med hverandre
- Bli bevisst på egen kunnskap
- Bidra til at alle deltar
- Sosial trening, våge å snakke for en gruppe elever, vente på tur samt lytte til andre
- Gi den enkelte styrke til egne meninger
- Gi den enkelte nye tanker og ideer

Læresamtalen kan foregå på flere måter:

- I par, grupper eller felles
- En læresamtale er ofte kort

2. trinn

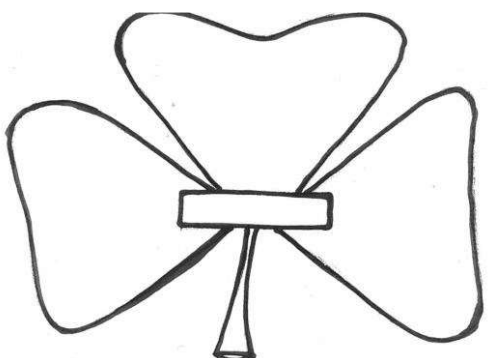
Boksskjema

Et boksskjema består av 9 ruter. Dette kan brukes som et tankekart eller tegnekart. Dette skjemaet kan være med på å strukturere informasjon om et emne.

Trekløver

(Ord, bilde og setning)

BO

(Bilde og overskrift)

Dette er en førlesingsaktivitet som kan gjøres i fellesskap, i grupper eller individuelt. En ser på bildene og overskriftene og slik aktiveres forkunnskapene elevene har. Denne metoden er med på å skape forventinger til hva teksten skal handle om og er en forløper til BISON overblikk.

3. trinn

Regnefortellingskjema

Dette skjemaet er ment som en ide og må tilpasses de ulike emnene og trinnene.

95

Olav Lunde
Kartlegging av matematikkvansker - Arbeid med problemer

Kan brukes fritt innen den enkelte skolen.

Navn: _____

(Her bør det skrives noe.)

Spørsmål <small>(Hva er det vi skal finne svar på?)</small>		
Jeg vet <small>(Opplysninger i oppgaven)</small>		
Jeg vet også <small>(Fra oppgaven eller fra et annet sted.)</small>		
Tegning		
Regn ut		Overslag (Kontroll)
fekstsva		

Fokusord

Fokus på viktige og vanskelige ord. Bevisstgjøring rundt hva disse ordene betyr. Få elevene til å bli i teksten og bearbeide den aktivt.
Ord-bilde-setning-forklaring

4. trinn

VØL-skjema

(Vet- Ønsker å vite- Lært)

Dette skjemaet brukes i oppstarten av et emne, samt i avslutningen. Elevene henter frem forkunnskapen sin med hva de vet på forhånd. Deretter funderer de på hva de lurer på, hva de vil finne ut mer om. Når emnet er ferdig bruker en rubrikken lært til å oppsummere hva de har lært. Kan brukes individuelt eller felles.

Vet Dette vet jeg om emnet	Ønsker Dette vil jeg finne ut om emnet:	Lært Dette har jeg lært om emnet:

Blyant i hånden

Streke under viktige og vanskelig ord i teksten. Det kan være lurt å kopiere opp tekstene en skal bruke.

Nøkkelord

Et nøkkelord er det ordet som skal hjelpe til å huske den omkringliggende teksten, både med hensyn til å forstå, lære og gjenfortelle.

FOSS

(Forskjellen mellom spørsmål og svar)

FOSS

Anne må ha bilen i dag, fordi hun har det så travelt. Først skal hun på arbeid, så må hun handle. Dessuten må hun hente ungene i barnehagen.

I boka spørsmål:

Type 1 (akkurat der)

Hvem har bilen?

Type 2 (tenk og let)

Hvorfor har Anne det så travelt?

I hodet spørsmål:

Type 3

(forfatteren og jeg)

Hvor gammel er Anne?

Type 4

(på egenhånd)

Hva kan skje når en kjører bil og har det travelt?

5. trinn

Koloneskjema

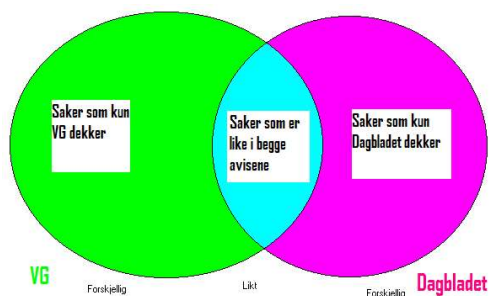
Her finnes det mange ulike måter å lage disse skjemaene på. Dersom en har to kolonner kaller en det ofte for to-koloneskjema. Har en mer enn dette bruker en betegnelsen fler-kolonne skjema. Disse skjemaene kan hjelpe elevene til å organisere opplysningene de finner i ulike emner. Det er et fint verktøy for å sortere og organisere. Skjemaet er godt til å skape oversikt over innholdet i teksten.

Kolonnenotat om Europa
Fyll ut med land øverst. Finn informasjon om de ulike landene.

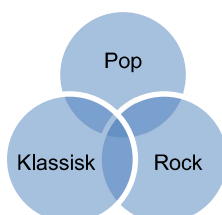
Land:				
Hovedstad:				
Styreform:				
Folketall:				
Areal:				
Myntenhet:				
Store byer:				
Fjell:				
Elver:				
Flagg: Tegn flagget				
Fakta om landet:				

Venndiagram

Venndiagram er en form for kolonnenotat. Denne strategien brukes når vi skal sammenligne emner, finne ut hva som er likt og hva som er ulikt.

En mer avansert måte å bruke venndiagram på er å sammenligne tre ulike emner. Her vil noen emner være felles for alle, mens andre emner er felles for to av dem.

BISON overblikk
(Bilde-Innledning-Siste avsnitt-Overblikk-NB ord)

BISON-overblikk er en førlesingsaktivitet og bygger på «Bilde og overskrift». Elevene skal få et overblikk over teksten, før de leser den.

B Bilder og bildetekst

I Innledning

S Siste avsnitt

O Overskrifter

N NB – ord

Styrkenotat

Styrkenotat er en strategi som gjør det lettere for elevene å skille mellom hovedideer og detaljer. Denne strategien er en videreføring av tankekart, men informasjonen struktureres nedover. Styrkenotatet er en hjelp for elevene til å strukturere tankene sine når de skal skrive en tekst.

Styrke 1 viser hovedideen

Styrke 2 viser detaljene

Styrke 3 er ytterlige detaljer

Se eksempel fra 6. trinn under.

Læresamtalen

Læresamtalen kan brukes til:

- Å lære av hverandre
- Å samle gode ideer
- Å repetere det eleven/ene har lært
- Reflektere med hverandre
- Bli bevisst på egen kunnskap
- Bidra til at alle deltar.
- Sosial trening, våge å snakke for en gruppe elever, vente på tur samt lytte til andre.
- Gi den enkelte styrke til egne meninger.
- Gi den enkelte nye tanker og ideer.

Læresamtalen kan foregå på flere måter:

- I par, grupper eller felles.
- En læresamtale er ofte kort.
- En læresamtale kan være å fortsette en av setningene nedenfor:
 - Jeg har lært at...
 - Jeg tror det betyr at...
 - Jeg tror forfatteren har ment at...
 - Jeg er uenig i at...

6.trinn

Spoletekst

Spoletekst bygger på tankekart og styrkenotat og brukes for å planlegge en tekst med innledning, hoveddel og avslutning.

(Tankekart)	Styrkenotat	Spoletekst
	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 3. 3. 2. 3. 3. 3. 2. 3. 3. 3. 	<p>Innledning: 1+2+2+2</p> <p>Hoveddel: 2+3+3+3 2+3+3+3 2+3+3+3</p> <p>Avslutning: 1+2+2+2</p>

(Tankekart)	Styrkenotat	Spoletekst
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeg liker 2. Danse 2. Reise 2. Pizza 	<p>A: Det er mye <u>jeg liker</u>. Det er gøy å <u>danse</u> og jeg liker å <u>reise</u>. Min favorittrett er <u>pizza</u>.</p> <p>B: Om sommeren pleier vi å <u>reise</u>. Vi pleier å reise mye til utlandet. Om sommeren pleier jeg å <u>danse</u> mye. Jeg pleier å spise <u>pizza</u> i helgene. Det er kjempegodt.</p> <p>C: <u>Dans</u> er veldig morsomt. <u>Pizza</u> er veldig godt. <u>Reise</u> er veldig gøy det også, for da kan vi bli kjent med nye folk.</p>

Ord og begrepskart

Videreutvikling av fokusord med hovedvekt på betydningen av begrepene, men mer abstrakte ord.

7.trinn

Rammenotat

Rammenotat gir et visuelt bilde av innholdet. Denne måten å strukturere lærestoffet på hjelper elevene spesielt til å sammenfattet større mengde informasjon. Denne sammenfatningen vil være et viktig hjelpemiddel i forhold til å repetere et bearbeidet lærestoff.

Religioner	Kristendom	Hinduisme	Jødedom	Islam	Buddhisme
Hellige bygninger/ Gudshus					
Hellige skrifter					
Seremonier					
Merkedager					
Opphavssted					

På 7. trinn skal alle lese og læringsstrategiene tas i bruk. Elevene skal være i stand til å velge fleksibelt mellom strategiene etter hva som passer best for den enkelte. Elevene skal vite navnet og innholdet på de gjennomgåtte strategier.